

גנזיא

כתב-עת לפרסום תעודות ומסמכים מדברי ימי חסידות חב"ד

מב

ש"פ אמור ה'תשפ"ה

חברי המערכת:
ישראל ברדה, שלמה ברדה

ב"ה

פתח דבר

בגליון זה מובאים שלושה מכתבים, הראשון מר' שמעון בלינער מימי היותו מקשישי תלמידי ישיבת 'תומכי תמימים', והשניים הנוספים מאת ר' שמואל יצחק רייצעס והרב מרדכי נטע מרגולין מהשנים תרצ"ג-תרצ"ד.

כמו כן בנספח הובאה רשימת תולדות ר' שמעון בלינער, שנכתבה על ידי ר' ישראל ברדה, חבר המערכת, במסגרת פרויקט על תולדות תלמידי 'תומכי תמימים' ליובאוויטש.

*

בקשתנו שטוחה לכל מי שיש תחת ידו חומר שהוא מעוניין לשתפנו בו, גם אם החומר פורסם מכבר, וכן הערות וכיו"ב, נא לשלוח אלינו בדוא"ל: merchav24.8@gmail.com.

המערכת

עש"ק פ' אמור,
ל"ג בעומר, ה'תשפ"ה,
רמלה

[א]

מכתב ר' שמעון בלינער משנת תרע"ד, בהיותו מהתלמידים הקשישים בשיבת 'תומכי תמימים' ליובאוויטש, שכתבו אל הרב שלמה אהרן קזרנובסקי וחברו שלמדו שניהם בעת ההיא בשצעדין. המכתב הועתק על-ידי הרש"א לאחד מכרכי כת"י דא"ח שברשותו. העתקה זו נמצאת בכת"י מס' 795 בספריית אגו"ח.

מכתב מידידי התמים ש"ב¹ שליט"א בהיותי בשצעדין שנת תרע"ד לפ"ק

מכתבכם קבלתי. מכתב ארוך אין לי עת לכתוב עתה, ובשבוע פ' מסעי בטח יהיה עת, ואזי אכתוב.

אך לע"ע אשאלכם מדוע זה לא תשמעו לדברי אשר אמרתי עוד אז, כי תדעו שהאיש בעודנו בחור אז ירגיש לבבו התמים לא יתנהו נוח אף רגע, ויחפוץ מאד בחדשות, ולא יסתפק בעבודה ממושכה, האֶשֶׁר לא ירגיש ממנה ואיכה עונג פרטי, מפוגת לא יוכל ליתן ללבבו הסוער, וחפץ בבלוע את כל העולם ותענוגי המושכליים והטבעיים מבלי הבדיל בין טוב לרע בין מועיל למזיק.

ולזה אמרתי שהעיקר צריך להיות מתון בדבר הלכה,² הליכות עולם,³ לבלי לחפוץ באיזה [?] ציור אף איזה שיהיה ולא לכם לחשוב עתידות, לא עליך המלאכה לגמור,⁴ עשה מה שמוטל עליך, השתמר מצוירים זרים לבל יהיה קשה להתפשט מצוירך הזר שקנית בזמן שתהיה מוכשר לקבל ציור אמיתי אך לא יותר. ראו נא רק להשתמר מִהֶתֶפֶס בציורים ובמקרים הבאים עליכם בעולם מקרי הגוף ומקרי הנפש ומקרי המקום ומקרי הזמן לבל יִבְהִלְוֶם ויִתְעוֹקֶם שולל. בכל כחו להתרחק כמה שתוכלו מהרגילות העולם ומלואו וחללו, רק חיו כאנשים פשוטים מבלי חשוב עתידות [?] ידאג לנעלמות, אלא חיו במקומכם, למדו היטב בשקידה, וזה יהיה כל עיקרכם ודעתכם ודתכם ואמונתכם. תשמרו בדיוק בכל הפרטים.

וראו להתרגל בקבלת עול מלכות שמים אף בלכתכם ובשכבכם ובקומכם (למדו היטב) בשבתכם⁵ ובאכילתכם ובשתותכם ובדבורכם ובלימודכם.⁶

¹ = שמעון בלינער.

² על-פי אבות פ"א משנה א.

³ חבוקק ג, ו. בא לרמוז למימרה בנדה עג, א: "תנא דבי אליהו ... אל תקרי הליכות אלא הלכות".

⁴ אבות פ"ב משנה טז.

⁵ ע"פ דברים ו, ז.

⁶ ראה משנה תורה הלכות דעות, פ"ה ה"א. וראה גם היום יום, ח' אייר.

ועת התפילה יהיה לכם עת קודש לשפוך [?] לפני אדון כל ברגשי לב כל חד מנכון לפושע"ד,⁷ וגם בעת ק"ש שע"ה⁸ להתעורר ברגשי מרירות על העדר קבלת עול בפרטים הידועים לשניכם או לכל חד וחד מנכון.

ובכלל ראו ללמוד הרבה בענינים המביאים לקבעמ"ש⁹ והמעוררים את הנפש למרירות על פרעמ"ש¹⁰ ובכלל להיות מסורים אל ההנהגה שבהישוב ההוא [?] לשמור זמן לבל אבד אף רגע לבטלה, ולבל תורו ההיתר לעצמכם באיזה דבר קל כמו לוותר על $\frac{1}{4}$ שעה לימוד בכדי לדבר מילי דחסידות ועוד כהנה. לא ולא, כי הבטלה מביאה לידי שעמום.¹¹ אם תהיו צריכים לדבר תמצאו עת מיוחדת לזה, ואת הזמן שמרו ומאמרים בדא"ח שאתם לומדים עם הרשד"ב¹² חזרו אותם היטב שתדעו גם בע"פ, שתהיו עמלים בתורה¹³ וארח חיים פן תפלו נעו מעגלותיה וגו'.¹⁴ לזה ראו לקיים את המוטל עליכם כעל כל תלמידי הישיבה, ובעתים פנויים ללמוד ג"כ דא"ח, או לחזור או מחדש, אך העיקר שלא לבטל זמן.

ראו העידותי בכם, ודעו נא שבטובתכם הנני חפץ, הכלל אומר לכם חיו חיים יהודיים והיו נאמנים לאלקיהם ולמדו היטב וראו לעמול הרבה בדא"ח, והעיקר בענינים המביאים לקבעמ"ש ומעוררים למרירות על העדר (איני מכין לכתבי אדמו"ר שליט"א,¹⁵ אלא פשוט ללמוד לקו"ת או איזה לימוד שלומד רשד"ב באופן בנימוס המתאים לכוונה הנ"ל וגם תניא ואגרת התשובה).

ובלי לוותר לעצמכם על איזה דבר מצד עצלות וכבודות וקלות, ולבלי לחפץ לקנות שלמות וציור, להפוך, ראו להתרגל לחיות חיים פשוטים מחוסרים מכל ציור, ובל תביטו מאחוריכם לבל תהיו כאשתו של לוט מאכל לעיני המדבר, ואל תקלו את עצמכם בפלס מהנגרע ומהנוסף, ואם אמנם תרגישו מחוסרים עצמכם באיזה דבר ותמצו באמת להשלים החסרון כתבו אלי איך ומה הכל בפרטיות ואענכם דבר מילתא בטעמא, ונכון הנני למלא משאלותיכם ובלבד שתשאלו היטב, לא מרגשי איש צעיר, אלא מרגשי יהודי התמים עם אלקיו וחפץ בהדבקו לו ומתמרמר על רחוקו.

ואמנם זה טוב עשיתם שהגבלתם את עצמכם שתהיו [?] תהיו לאנשים, תוכלו לחיות שניכם חיים שקטים ושלווים בלי להתעכב כלל עם הכל ולבלי התענין בהליכת וסדר ושלום הכלל, חיו לעצמכם וה' אתכם אך ראו ללמוד היטב בשקידה ולהיות כל היום בקעמ"ש כנ"ל, ואם תמצאו את

⁷ = לפום שיעורא דיליה.

⁸ = קריאת שמע שעל המטה.

⁹ = לקבלת עול מלכות שמים.

¹⁰ = פריקת עול מלכות שמים.

¹¹ כתובות נט, ב.

¹² הרב שאול דובער זיסלין (תרמ"ב – תשכ"ג), מנהל ומשפיע סניף ישיבת 'תומכי תמימים' בשצעדרין. אודותיו ראה גנזיא, גליונות כו-ל.

¹³ ספרא (ופירש"י), ריש פרשת בחוקותי.

¹⁴ משלי ה, ו.

¹⁵ כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק אדמו"ר הרש"ב.

עצמכם שבאיזה דבר נטיתם מהמסילה ההולכת בית אל¹⁶ אל תשימו לב אלי [?] אך בעת קששע"ה לראות להתמרמר היטב על זה.

הזהרו מעשות הרבה גדרים לעצמכם בעניני היתר, כי כל יתר כנטול דמי¹⁷ ודעו נא אהוביי כי לא באתם עוד אפי' לפתח החיים. אינכם יודעים כלל עוד את הדרך תעברו בה, לכן ראו להיות מתונים בדין.

עתה הנני מחכה על מכתבכם, כתבו לי איה תאכלו? איה תלוננו? מה תלמדו? מתי? ובכלל סדר היום שלכם בפרטיות מקימה עד שכיבה, וגם אם הנכם מוצאים את עצמכם מחוסרי עצה על איזה פרט מחייכם, כתבו ואל תתביישו ואל תחושו לי לבל תהיו למעמסה עלי, דרך הוא דרך, שאלו מה תרצו ובלבד שתשאלו מלבתם.

יותר אין עת לכתוב, היו שלום וחיו יחד בחיים אמתיים ע"פ הכוונה האמיתית כחפץ ידידכם

שמעון בלינער

¹⁶ שופטים כא, יט.

¹⁷ חולין נח, ב.

[ב]

מכתב ר' שמואל יצחק רייצעס¹⁸ אל ר' יחזקאל פייגין, מזכיר כ"ק אדמו"ר
הריי"צ, מז' אייר תרצ"ג.

בע"ה ד' לסדר אחו"ק צ"ג

חיים נעימים והשקט לכבוד ידידי היקרים
והנכבדים מופ' ומפור' ה' עליהם יחיו,
ה"ה יחזקאל נ"י פייגין ועוד כו'

המשלוח על חה"פ קבלתי¹⁹ ותודה לכם על זה, ודבר בעתו מה טוב,²⁰ כי הלא זה כמעט לא
הי' לנו מאומה, המצב שלנו אמנם נורא ה' ירחם בכל הפרטים ברוחניות וגשמיות.

אנו צמאים מאד לדעת את שלום אבינו²¹ יחי', אם אפשר למסור פ"נ אבקש למסור.

עוד אבקש ליתן פ"ש לגיסי קדש²² יחי', לא ידעתי הלא כתבתי לו מכתב ואין לי שום מענה.
צבי יחי' קצב²³ הראה לי מכ'24 מכתב. הוא כעת שכן אצלי.

הפרנסה אצלי נתדלדלה מאד. היוקר יאמר,²⁵ ה' ירחם, והמסים גוברים שאין כח להכיל
אותם.

ידידכם לעד
שמואל יצחק

¹⁸ אודותיו ראה א. ניסן, 'רש"י רייצעס, זאג לחיים!', בית משיח, גליון 55 (כ' אלול תשנ"ה), עמ' 28-30.

¹⁹ כוונתו למשלוחי מצה שמורה עבור יהודי רוסיה. בעניין זה ראה ר' שלום דובער לוי, תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית, ניו יורק תשמ"ט, עמ' קיט-קכד.

²⁰ משלי טו, כג.

²¹ אבינו: כ"ק אדמו"ר הריי"צ.

²² ר' קדיש רומנוב. אודותיו ראה: ר' רפאל נחמן כהן, ליובאוויטש וחייליה, כפר חב"ד תשמ"ג, עמ' 444.

²³ אודותיו ראה: שם, עמ' 436.

²⁴ = מכבודו.

²⁵ סוטה פ"ט משנה טו.

הנה ע' למסד וחתוך ע

[illegible]

[ג]

מכתב הרב מרדכי נטע מרגולין,²⁶ רבה של סנובסק, אל ר' חיים ליברמן, מזכיר כ"ק אדמו"ר הרי"צ, מחורף תרצ"ד, בדבר בקשת עזר לחג הפסח.²⁷

ידידי המופ' וכו' ר"ח ליבערמן

שלום וברכה.

בקשתי מכת"ר להודיעני מה זה שלא קבלתי מענה על מכתביי ע"ד עזרה כי הדחקות גבר עד מאד ואין לי במה להחיות את נפשי, ע"כ ההכרח יאלצני להזכירם בזה כי ירחמו עלי לפקדני בתמיכה ע"י טארגסין,²⁸ וגם ביקשתי לשלוח לי קמחא דפסחא לי ולב"ב ארבעה אנשים, כי חה"פ ממשמש ובא.

יפרוש בגיני בשלום אדמו"ר שליט"א

ממני מרדכי נטע מרגאלין
רב פ"ק סנאווסק

²⁶ אודותיו ראה: הרב נפתלי צבי יהודה ברלין, שו"ת משיב דבר, חלק שני, וורשה תרנ"ד, סימן סג; כתבי הרח"א ביחובסקי, ניו יורק תש"נ, עמ' קעב; ר' אלישיב קפלון, בתוך הגולה, קרית גת תשע"ב, עמ' 202; ר' מנחם מענדל קסטל, מעשה חש"ב, תשע"ג, עמ' 34-35, הערה 27; קטלוג קדם, גליון 40 (אוגוסט 2014), עמ' 95; אור ישראל, גליון עב (אדר שני תשע"ו), עמ' יא-יד; שם, גליון עז (תשרי תשע"ט), עמ' טו-טז; שם, גליון פג (תשרי תשפ"ב), עמ' כז-ל.

²⁷ ראה לוין (לעיל, הערה 19).

²⁸ בדבר זה ראה שם, עמ' קמט-קנ.

נספח

הרשימה הבאה נכתבה על ידי ר' ישראל ברדה, חבר מערכת 'גנזיא', במסגרת פרויקט על תולדות תלמידי 'תומכי תמימים' ליובאוויטש. תודתנו לתמ' מנחם מענדל טייטלבוים, על סיועו בפרטים אחדים.

ר' שמעון ב"ר הלל ומרת טאניא בלינער נולד בי"ב סיון תרנ"ד, בנעוול.¹ נכד החסיד ר' מיכאל בלינער, משפיע בישיבת 'תומכי תמימים' בשנים תרס"א-תרע"ב.²

שנות לימודו בתומכי תמימים:

ר"ש למד בישיבת 'תומכי תמימים' ליובאוויטש עד שנת תרע"ה.³ על לימודיו בישיבה כתב הרב ישראל ג'ייקובסון: "בתומכי תמימים בליובאוויטש הי' חברי ולמדנו בכתה אחת, אף שבשנים הי' גדול ממני כשתי שנים".⁴ בהתאם לעדות זו מסתבר כי ר"ש למד בישיבה כבר בשלהי שנות ה'תר"ס.⁵

קורות חייו:

בשנת תרע"ו-תרע"ז התחתן עם מרת חוה גולדה בת ר' אברהם נחום וילנסקי מפוצ'פ.⁶ בשנים הראשונות לאחר נישואיו התגורר ר"ש בפוצ'פ.⁷

ככל הנראה באמצע שנות ה'תר"פ עבר ר"ש להתגורר במוסקבה, ולפרנסתו עסק שם במלאכת האריגה הביתית.⁸ ר"ש שימש שם כמשפיע, והיה מגיד שיעורי תורה ברבים.⁹

¹ ישראל ג'ייקובסון, זכרון לבני ישראל, ניו יורק תשנ"ו, עמ' קמ, הערה רמה; זאב אריה רבינר, 'רבנים ואנשי תורה שנספו בשואה', יהדות לטביה – ספר זכרון, תל אביב תשי"ג, עמ' 374. שם אמו ותאריך לידתו המדויק על-פי רשימות הת' מנחם מענדל טייטלבוים, מיוסד על מסמכים ארכיוניים.

² לדמותו ראו: יצחק בן מאיר, 'דמותו של משפיע אמיתי', כפר חב"ד, גליון 243 (י"א סיון תשמ"ו), עמ' 28-29; מ. אלקנה [=אברהם מייזליש], 'ר' מיכאל דער אלטער', כפר חב"ד, גליון 583 (כ"ה מנחם אב תשנ"ג), עמ' 20-24; אליהו יוחנן גוראריה, אוצר חסידי חב"ד, חלק רביעי, חולון תשפ"ג, עמ' 180-197.

³ ג'ייקובסון (לעיל, הערה 1), עמ' מח.

⁴ ג'ייקובסון (לעיל, הערה 1).

⁵ על שנות לימודי הרב ישראל ג'ייקובסון במסגרת השיעורים ראו להלן, עמ' 000.

⁶ ג'ייקובסון (לעיל, הערה 1), עמ' סז, הערה קכא.

⁷ עובדה זו עולה משתי מקורות: (א) מכתב בתו מרת דבורה טילא גרובין מט"ו כסלו תרצ"ט, ובו מציינת כי היא נולדה בפוצ'פ. (ב) במסמך ברישום מגוריו – בשנת 1941 – ברח' סדובניקובה 21, ריגה, צוין במקום לידת שני בניו הגדולים כי הם נולדו בפוצ'פ. יוצא, אם כן, כי בין השנים תרע"ח-תרפ"ד התגורר ר"ש ומשפחתו בפוצ'פ.

⁸ 'רשימת אנ'ש ברוסיה ומצבם הגשמי והרוחני', בית משיח, גליון 199 (ערב ראש השנה תשנ"ט), עמ' 54. לתיארוך מעברו ראו בהערה הקודמת.

⁹ רבינר (לעיל, הערה 1); 'ליובאוויטש וחייליה' בערכו.

ר' שמעון בלינער

על פעילותו בשנות ה'תר"פ במוסקבה כתב לו אדמו"ר הרי"צ באגרתו אליו, מי"א מרחשון תרפ"ח:

במענה על מכתבו מעש"ק ברכה, נהניתי במאד מכל אשר פעל ועשה בהתייסדות חברה משניות, אגודת לומדי דא"ח וגם קראתי שמות העסקנים בזה, והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר, ויגיד ברכה בשמי לכל העוסקים בזה, והנני מקוה אשר גם להבא בעזרתו ית' אבוא בכתובים אתו עמו ועם ידידינו אנ"ש שי'. יוסף אימץ בעבודתו עבודת הקדש, ובגלל הדבר הזה ישמח השי"ת בקרוב את לבכם בזרעא חייא וקיימא בגו"ר.¹⁰

בתרפ"ט-תר"צ עסק בניסיונות להגר לארצות הברית, ובשנת תר"צ הוא הצליח לצאת מברית המועצות, בסיוע הרב ישראל ג'ייקובסון, אך הוא לא הצליח להשיג אשרת כניסה לארצות הברית, והוא נשאר להתגורר בריגה.¹¹

בריגה התפרנס ר"ש כמלמד דרדקי, והיה מלמד גפ"ת נערים גדולים, ככל הנראה במוסד שהוקם על-פי רצון אדמו"ר הרי"צ, על טהרת לימודי קודש.¹² בנוסף לכך היה ממנהלי אגודת 'אחות התמימים' המקומית.¹³

בתשרי תרצ"א השתתף ר"ש באסיפת אנ"ש מפולין, ליטא ולטביה, שדנו בהקמת 'אגודת החסידים במדינות פולין, ליטא ולאטוויא'.¹⁴

בל"ג בעומר תרצ"ב נחתמו התנאים מחתונת מרת שיינא, בת כ"ק אדמו"ר הרי"צ, עם הרב מנחם מענדל הכהן הורנשטיין, ועל שטר התנאים חתום ר"ש כערב קבלן מצד החתן.¹⁵

הוא נהג לחזור דא"ח בקביעות בשבתות, לסירוגין עם ר' מרדכי חפץ.¹⁶ על השתתפותו בפעילות החסידית בריגה סיפר גם ר' אליהו חיים אלטהויז בדיווחו לאדמו"ר הרי"צ מחגיגת י"ט כסלו תרצ"ז, במכתבו מא' טבת תרצ"ז:

בליל י"ט כסלו, כמו בכל שנה חגגו בהמנינים דרייסן, ובהמנין הגדול דבאזאר בערג, הנקרא עתה 'ביהמ"ד חב"ד'. . . אני בחרתי לבא להמנין חב"ד. . . ומה מאד נשתוממתי על המראה היפה, יושבים צפופים סביב השלחן, רבנים, שו"בים,

¹⁰ אגרות קודש – אדמו"ר הרי"צ, כרך טז, עמ' קיג.

¹¹ ג'ייקובסון (לעיל, הערה 1), עמ' קמ; 'רשימת אנ"ש ברוסיה ומצבם הגשמי והרוחני', בית משיח, גליון 199 (ערב ראש השנה תשנ"ט), עמ' 54; מכתב בתו מרת דבורה טילא גרובין, 000.

¹² ג'ייקובסון (לעיל, הערה 1); גנזיא, גליון ז (ש"פ בהעלותך תשפ"ד), עמ' 14.

¹³ 'ליובאוויטש וחייליה' בערכו.

¹⁴ ישראל ברדה, 'שד"ר בבין קריתים: קהילות חב"ד בחבלי ווילנא-וואהלין בדורו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש נ"ע', היכל הבעש"ט, גליון מג (חורף תשפ"ג), עמ' שעז-שפ.

¹⁵ תורת מנחם – רשימת היומן, ניו יורק תשס"ו, עמ' רלא.

¹⁶ שניאור זלמן ברגר, 'זכרונות וגעגועים לקהילה שהיתה ואיננה...', בית משיח, גליון 275 (ו' אייר תש"ס), עמ' 26.

גבירים, בעלי בתים, ויתר מעשרה מנינים כן ירבו, ועל כולם שררה דומי' ארוכה, וידידינו הר"ש ש' בלינר עומד וקורא בשפה ברורה את המגילה החדשה [על חגיגת י"ט כסלו], וכל אחד ואחד בפנים רצינית ובלב שמח יושב ושומע ברוב קבלת עול . . בתוך הסעודה חלקו את הש"ס על כל השנה, וידידינו הר"ש ש' בלינר דבר דברי התעוררות עפ"י דרך החסידות.¹⁷

אדמו"ר הריי"צ עשה השתדלות להשיג בעבורו ובעבור בני משפחתו אשרות שהייה בארצות הברית למשך זמן מלחמת העולם השנייה.¹⁸ אך הנסיונות לא צלחו, ור"ש נותר בלטביה, ושם נספה עם כל משפחתו בשואת יהודי ריגה בכסלו תש"ב.

אגרת הרבי הריי"צ אליו:

י"א מרחשון תרפ"ח (אגרות קודש – אדמו"ר הריי"צ, כרך טז, עמ' קיג).

משפחתו:

זוגתו מרת חוה גולדה בת ר' אברהם נחום ומרת ביילא וילנסקי (ילידת תרנ"ב), וילדיהם:

(א) מרת דבורה טילא (נולדה כ' אלול תרע"ח), אשת ר' יעקב גרובין.

(ב) הת' יעקב (נולד כ"ו אייר תרפ"ב).

(ג) הת' שלום דובער (נולד ט"ו תשרי תרפ"ד).

(ד) הת' אהרן מאיר (יליד תרפ"ט).

זאב אריה רבינר, 'רבנים ואנשי תורה שנספו בשואה', יהדות לטביה – ספר זכרון, תל אביב תשי"ג, עמ' 374; שניאור זלמן ברגר, 'שואה בגן העדן החסידי', בית משיח, גליון 518 (כ"ט תמוז תשס"ה), עמ' 37.

¹⁷ שלום דובער לוין, תולדות חב"ד בפולין, ליטא ולטביא, ניו יורק תשע"א, עמ' סא.

¹⁸ שם, עמ' רפח, רצט-ש, שעז.

לע"נ

מר יעקב ב"ר יצחק ע"ה

חנן

גלב"ע ט"ו אייר תשפ"ה